

GIÁ BÁN	
ĐỒNG-PRÁP	NGOẠI-QUỐC
Mỗi năm, 5000	6 \$ 00
Sáu tháng, 2,50	3, 50
Ba tháng, 1,50	2, 00

Mua báo phải trả tiền trước.
Theo và mua báo gửi cho M. TRIN
DINH-PIHON, 41 đường quảng cáo
việc riêng xin thương nghị trước.

TIẾNG-DÂN

Chủ-nhiệm kiêm Chủ bút
HUYENH - THUOC - KHANG

Quản lý
TÂN DINH PHUON

LA VOIX DU PEUPLE

Mỗi tuần xuất bản hai kỳ thứ tư và thứ bảy

Đường Đông-Ba, Huế

Giấy phép số 53
Giấy phép: TIẾNG-DÂN - Huế

Công nghệ nên theo
bền nặng, tội nghệ
nên theo bền nhẹ.
功疑惟重罪疑惟
輕

(Kính thị 育 經)

CHỦ-ĐỘNG CỘNG-SẢN Ờ XỨ TA LÀ AI ?

Hội đồng Chánh phủ kỳ họp mới rồi, quan Toàn quyền Pasquier đọc bài diễn văn ngài có nói rằng: « đối với các cuộc cách mạng cộng sản trong xứ « nghĩ chớ là thường, không có chút gì cảm động, ngài chỉ « nghiêm phạt những người « chủ động, còn những người « nhẹ dạ nghe theo thì nên « dùng cách sách khoan « dung v. v »

Đương lúc luồng gió khủng hoảng chuyển động cả toàn xứ, nhân dân ôm lòng kinh hãi mà được nghe câu nói công bình cương quyết xuất tự miệng một vị chủ tể nên cai trị trong xứ, ai ai cũng có lòng mừng thầm.

Bất kỳ binh luật nước nào, dầu cho nghiêm khắc đến đâu, xử một vụ án gì cũng có phân biệt kẻ thù kẻ tửng, nghiêm trị người chủ động mà dung thứ kẻ nghe theo, chiều tình định tội, làm cho hợp lẽ, thì người có tội đã sợ phép mà người không tội cũng mang ơn. Cuộc trị an trong xứ, duy trì vững bền, đó là một điều quan yếu mà người đương cuộc cần phải cân lượng cẩn thận.

Nay ta nhận lời quan Toàn quyền nói trên mà xét tình hình rắc rối trong xứ thì tất nhiên phải có câu hỏi:

« Chủ động cộng sản trong xứ ta là ai ? »

Ký giả kiến văn đã hẹp, giao thiệp cũng thưa, gia dĩ cái tình quá hiệp, đối với câu hỏi này, không biết căn cứ vào cái gì mà dám trả lời cho quả quyết. Song bình sanh cũng có lưu tâm đến việc đất nước giống nói, gần mấy năm nay lại làm một nhà viết báo, nên gặp những việc gì xảy ra trong xứ, cũng tin tức trên các báo, cũng có đề mắt đến. Nay cứ sở kiến hẹp hòi mà đoán định thì ký giả dám nói chắc rằng:

Ở nước Nam ta mà có chủ nghĩa cộng sản thì người, mình chỉ là hạng người nghe theo, chớ không có người chủ động, mà dầu có nữa cũng chỉ người hiện đương ở ngoại đương kia. Muốn biết lời nói ấy là đúng thì trước phải xét mấy điều:

1) chủ nghĩa cộng sản khởi đầu thiết hành là tự dân ?
2) chủ nghĩa cộng sản truyền sang xứ ta thì đi ngã đường nào ?
3) những kẻ xu hướng về chủ nghĩa cộng sản là người hạng nào ?
Về câu thứ nhất thì ai cũng

hiều đầu tiên thiết hành chủ nghĩa cộng sản, chính là nước Nga. Nước Nga là một nước thuở nay giai cấp bản phủ huyền tuyệt, địa chủ lũy phú, xung đột đã lâu, chánh thể chuyên chế lại theo mà đè nén, cái mầm cộng sản chớm chừa lâu ngày, nhân nhíp Âu chiến thiên diên mới thừa cơ phát động mà thiết hành. Thế thì chủ động cộng sản chính là người Nga, đều đó không ai chối được, không phải giải thích nữa.

Chủ nghĩa cộng sản, chủ động chính là người Nga. Sau khi chánh phủ Xô-viết đã thành lập rồi, người Nga sợ rằng toàn cả thế giới mà một mình thì hành cái chánh thể mới lạ, không khỏi liệt cường ghen ghét, mà cái địa vị của mình thì không thể sống còn được; nên chầm lo khoách trương thể lực ra. Một đường thì truyền sang Âu - châu, nhân cái nhíp từ bản lao động đang xung đột nhau, xô động những bọn thợ thuyền theo chủ nghĩa mình, còn một đường nữa thì truyền sang Á-đông mà như là Trung hoa. Nước Trung - hoa bị liệt cường xâu xé đè nén đã lâu, có lòng tức giận, nhân nhíp dân quốc mới lập, quân phiệt tung hoành, mà chủ nghĩa truyền sang rất là lạnh lùng, nghiêm như Tôn-Văn mà cũng tỏ ý liên Nga dung Cộng thì đủ rõ.

Đó là hai đường chính còn ngoài ra mang cái là cơ nhân đạo, rải rác phát phơ nơi các xứ dân tộc hèn yếu, du khuyến theo chủ nghĩa ấy để khuỷu rồi các nước đế quốc, ấy là đường đi của nước chủ động cộng sản.

Con đường người Nga truyền chủ nghĩa cộng sản như trên đã nói, rất là khôn khéo, nên hiện ở các nước vẫn mình giầu mạnh ngày nay, ở đâu cũng có người vận động, mà cũng có người xu hướng. Người Annam ta hiện đương ở Pháp ở Tàu có kẻ hấp thụ cái không khí ấy, mà khuyến hướng theo, (xem như mấy tờ báo quốc ngữ xuất bản ở Pháp cũng một ít học sinh bị bắt nơi Hoàng phố học hiệu bên Tàu thì đủ rõ). Ấy là nói việc ngoài. Đến như trong nước thì thỉnh thoảng có lọt vào một đôi tờ chương trình, rải rác nhiều ít là truyền đơn, những người nghe theo chẳng qua là một lớp thiếu niên lại có bọn

nhân giới bề măng, thừa cơ kiếm lợi.

Nghiem như mấy vụ gần đây, phần nhiều dụng dàu khai đồ, đã tự buộc lấy mình mà còn làm luy đến kẻ khác.

Ấy là trả lời câu hỏi thứ ba.

Nói tóm lại thì chủ động cộng sản là người Nga, mà con đường truyền chủ nghĩa ấy vào nước ta bây giờ, một là người sang Pháp, hai là người sang Tàu, còn hiện ở trong nước thì dầu có hạng nào, cũng đều là người nghe theo, như lời quan Toàn quyền Pasquier đã nói, chớ trong nước Nam không có ai xứng được cái tên « chủ động cộng sản » cả. Đã không phải là người chủ động thì cái luật nghiêm trị của quan Toàn quyền nói trên, đáng lẽ thì hành cho những người hiện đương ở Nga, cùng ở ngoại đương kia, còn những người trong nước toàn là thuộc về hạng nghe theo, thì đáng lẽ hưởng được cái « chánh sách khoan dung mới phải.

Thế mà gần đây tòa án bản xứ xử về vụ ấy, kẻ thì trầm quyết, kẻ thì chung thân, kẻ thì 15, 20 năm, nhẹ cũng 5, 10 năm, lại gia cho một cái tội danh rất mới là « Bạo ý dĩ sức (無 己 意) nghĩa là bất cái tội bạo nghịch còn chưa trong lòng kia, chớ không cần bắt tội thủ hay tung gi cả. Theo như án đã xử thì bao nhiêu những người bị nghi bị cáo,

chẳng qua mấy tờ truyền đơn phát phơ cùng cái hình lờ mờ và bùa vẽ đó thôi ! Chủ động cộng sản mà làm câu chuyện trẻ con như vậy sao ?

Ký giả viết bài này mà có một điều rất lấy làm tiếc là câu nói của quan Toàn quyền « những người nhẹ dạ nghe theo nên dùng chánh sách khoan dung » tuyên bố có muộn, nên hiện những người can vào vụ ấy, nghe đã nhiều người đi Côn-lôn và Lao - bảo rồi. Tuy vậy, Tây ngạn có câu « muộn còn hơn không » (Mieux vaut tard que jamais). Mong rằng các nhà có quyền xử án, thế theo lời nói quan Toàn quyền thì may ra có ít chỗ oan khuất chăng.

Minh-Viên

Hãy xem mục « GIA-ĐÌNH GIÀO-DỤC » ở trang ba, vì cha mẹ, anh chị, ai có con em mà muốn cho nó nên người thì tự mình phải biết cách dạy dỗ từ thuở còn nhỏ.

TẢN TẢN

Đám ma

Giấc mộng trăm năm đứt tự giờ,
Thương người luyến nghĩ chuyện
sau xưa !

Bà sinh duyên nợ mấy vô văn,
Một khối tâm thần khỏi mặt mờ !
Chín suối yên hồn cơn gió thổi,
Năm châu vắng mắt bóng trăng lơ !
Gặp đây muốn hỏi : « Nay ai nhĩ,
Cái nợ trần hoàn đã lĩnh chưa ? ! »

Đi đường buổi tối

Ngảnh lại trời tây bóng ác tà,
Đường hôm quạnh quẽ một mình
ta.

Trăng sao nhấp nhoadn đến khêu
rạng.

Cây cỏ đui lila là u hoa !
Dưới bóng kêu rêu hơi quốc rạc,
Trên cành gieo nặng giọt sương sa.
Đậm trường thăm thẳm chơn chồn
mỏi

Mù mịt xa trông đất nước nhà.
Xuân-Sơn L. Q. T.

NHÂN ĐAM

NGÓN TAY MẠNH HƠN SỨC ĐIỆN

Thế kỷ này là một thế kỷ khoa-học. Khoa học phát minh làm chuyển chương tại lạ mắt. Bác thử nghĩ xem, con chó đã ở một cuộc đấu xiao tại Paris, nó tỉnh xiao khéo léo lắm sao !

Con chó ấy bằng gỗ, ngoài bọc một thứ ni mịn đã lồng, bên trong có bánh xe nhỏ, không trông thấy. Trong những bắp thịt có những cái động cơ (moteurs) xiêu xiêu thật khéo léo, thông thương với những cái máy nhận vô-tuyến-điện (recepteur T. S. F.) ở trong đầu. Máy nhận vô-tuyến-điện ở trong đầu lại tiếp xúc với hai con mắt làm bằng những tế-bào cung cấp điện-quan (cellules photo-electriques). Có một người dùng chỉ dùng một cái đèn chiếu mà sai khiến con chó đó, lỳ theo chiếu đi chiếu lui, chiếu cần chiếu chệch. thì con chó ấy đi, dừng, ăn, vọt chẳng khác chi một con chó trời sinh. Vì không thấy ai động đến mà thấy con chó tự mình vận động, nên mới là lạ. Chuyện bên Tây rõ thật văn-minh bác nhĩ !

— Cũng còn thua bên mình.
— Họ văn-minh đến thế mà còn chế à ! Họ thật bác tự phụ quá !
— Bên Tây đó là họ sai khiến một con chó mà là một con chó dữ ; con bên mình thì tôi thấy có kẻ sai khiến được con người, mà lại là người thật. Lại bên Tây họ dùng đèn chiếu và điện mà sai khiến, chớ bên mình, chỉ dùng mấy ngón tay thôi.

— Sao ? Bác nói nghe nào.

— Mới bữa trước đây, tôi đi ngang qua một sở nọ, thấy một người can vụ án kiện gì đó cũng một người (người này là gia nhân thân cận của quan), đang nói chuyện thầm thì với nhau. Người can kiện xấp tay lại dơ ra hai ngón, mà nói xin người kia không nghe. Sau cứ dơ thêm lần từng ngón, mãi cho đến dơ cả mười ngón thì người kia mới gật đầu, có ý vui vẻ mà bảo rằng :

Thôi được, anh sẽ được khỏi án mà hơn kiện đấy. Nhưng phải có

LỊCH-SỬ XIÊM-LA

(Tiếp theo)

Việc học-chánh ở Xiêm nay đã mở-mang lắm. Có ba bậc : tiểu-học, trung-học và đại học. Tiểu học thì dùng cách cưỡng-bức ; trẻ-con, hoặc trai hoặc gái, đều phải học ba năm ở tiểu học ; học tiểu-học rồi mà không vào các trường trung-học thì phải học thêm hai năm trong một trường kỹ-nghệ. Chương trình ở trung-học gồm 8 năm ; tới-nghiep ở trung-học ra cũng lúc như ở các nước đầu tư tài. Khi ấy, hoặc có thể được bổng để du học sang các nước hoặc vào trường đại học ở Bangkok. Trường đại-học này gồm bốn ban : ban y-học, ban văn-học, ban luật-học và ban nghệ học. Ngoài các thứ trường ấy lại còn nhiều thứ trường khác như trường binh, trường kỹ-nghệ, trường sư phạm v. v. Trường học ở Xiêm có thứ của nhà-nước, có thứ của các địa-phương, lại có thứ của tư nhân lập ra. Có một điều đặc biệt là trường tư nhiều hơn trường nhà nước. Theo tổng-kê năm 1922 thì trong 3.858 trường tiểu-học, trường của các địa-phương có đến 2.742 cái, trường tư có đến 657 cái, mà trường nhà nước thì chỉ có 459 cái.

Hiện nay ở Xiêm-la quyền hành chánh và quyền hành-pháp hai bên phân-liệt nhau cũng như ở các nước văn-minh. Mỗi tỉnh có một tòa-án đệ nhứt cấp, mỗi địa-phương có một tòa đệ nhị cấp, ở kinh-đô có tòa thượng thẩm. Pháp-luật thì đã lấy pháp-luật củ trong nước làm thước với pháp-luật các nước mà làm thành những pho-luật riêng về dân-luật, hình luật v. v. Trong việc giao-thông, chánh-phủ Xiêm-la rất chú ý về ba việc : đào kênh, đắp đường và đặt thiết-lộ. Chánh-phủ đã giv trừ một cái chương-trình 250.000.000 ti-can về việc đào kênh. Hiện đã có ít nhiều cái đào xong. To nhất là cái kênh Prasak, rộng 40 thước tây, sâu 3 thước, dài 32 cây số. Đường lớn xe-hơi chạy được thì ở Xiêm còn rất ít. Con đường nào dài trên dưới cũng chỉ độ vài ba chục cây số là cùng. Nói về thiết lộ thì hiện nay Xiêm đã có 2.391 cây-số đường được và 512 cây-số đường đắp.

Người Xiêm cũng như người Nam ta xưa nay chỉ chuộng nghề cấy cấy. Ruộng trồng lúa có đến trên hai triệu mẫu tây. Đó là nói hạng đất tốt. Đất mà thiếu nước cho lúa mọc thì còn nhiều. Khi nào chánh-phủ Xiêm thì-bành xong cái chương trình nông-giang đã nói ở trên, thì nước Xiêm sẽ thành một nước nhiều lúa trong cõi Viễn-đông. Ở Xiêm không có hạng đại - điện chủ. Từ ra năm ba ông hoàng bà chúa không nói, ở dân-gian không ai có ruộng đất nhiều. Nói về việc xuất cảng thóc gạo, ở Bangkok hiện có nhiều máy gạo đều là của người Tàu cả. Người Xiêm có lúa thừa đến đem đến bán cho các Chó, rồi các Chó mới xuất-cảng.

Về văn-đề thương mại, nước Xiêm đương còn lằm thương lắm.

vài ngón tay phần riêng tới mới được ! Như thế, ngón tay ta không mạnh hơn điện sao ?

G. H.

HỌC THUẬT

THUYẾT DÂN - ƯỚC CỦA LƯU - THOA

(Le Contrat social)

IV. — Chính-phủ

Khi ta được tự - do cũ - động, ta làm một việc gì, trước ta phải có « ý chí » rồi sau lại phải có « lực-lượng » mà làm, nhiên hậu việc mới thành tựu được. Giả như : khi tôi đi ra ngoài sân, thì cố-nhiên tôi « muốn » đi, và chưa tới lại phải có đủ sức mà vận-động nữa. Trong một quốc gia cũng vậy, người ta thường phân biệt có hai quyền : quyền lập-pháp và quyền hành-chính.

Quyền lập-pháp ở trong tay kẻ cầm chủ-quyền (nhân-dân), không thể ủy - nhệm cho một cá-nhân hoặc một đoàn-thể nào. Nhưng khi đem pháp-luật ra mà ứng-đổi vào những việc riêng, thì chủ - quyền cần phải có kẻ thay mặt cho mình mới được. Chính-phủ vì thế mà xuất-hiện.

Chính - phủ làm người trung-nhân trong mối quan-hệ của chủ-quyền và nhân-dân. Là nhân-dân trong một xã-hội đã ký khế-uớc cùng nhau để lập nên quốc-gia thì chủ-quyền tự-nhiên mà tạo-thành : không có chính-phủ mà chủ-quyền vẫn có thể tồn tại. Chính-phủ là kẻ thừa-hành của chủ-quyền, có chủ-quyền thì mới có thể có chính-phủ. Chủ quyền (nhân - dân) khi nào cũng có thể hạn-chế quyền của chính-phủ hoặc bãi-miễn chính - phủ đi, nếu chính-phủ dùng cường-lực mà chống lại thì không gọi là chính-dáng được.

Theo công-lệ tâm-lý, trong một nước lớn chừng nào thì các phần-lũ đối với nước càng ít có liên-lạc, ý-chí cá - nhân càng khuynh-hướng về cái tự-do thiên-nhiên. Muốn duy-trì « xã-hội khế-uớc », giữ gìn cho được bền chắc, thì cần có một quyền-lực mạnh-mẽ. Vì vậy cái quan-niệm « chính-phủ tốt »

(Xem tiếp qua trang ba cột bên)

Như thế là vì hai cơ : một vì tư-cách người Xiêm ít thích hành-chính, ghét sự cạnh tranh ; hai vì từ khi duy-lân đến đây-giờ chánh-phủ chỉ lo về mặt ngoại giao và binh-bị. Từ mười năm nay Xiêm-hoàng đã có ý lưu tâm về mặt thương mại, như sửa sang cửa-biên Bangkok, mở mang đường xe-lôa. Năm 1920 lại đặt thêm bộ thương mại.

Kỹ-nghệ, cũng như thương-mại, chưa mở mang mấy. Hiện ở Bangkok có nhà máy thuộc da, nhà máy làm xi-măng, nhà máy nhuộm, nhà máy cơ v. v. Song đều là của người Tàu và người ngoại quốc cả.

Xem qua những điều kể nói trên thì ta có thể nói tóm rằng :

1-) Xiêm-la ngày nay thành được một nước độc-lập một là nhờ hoàng-lộ khôn-ngon biết theo thời-thế, hai là vì gặp phong-trào cạnh tranh-liệt-cường đã phòng-lưu nhau mà tánh-mệnh Xiêm-la được hoàn-bảo.

2-) Nhưng về ngoại-tay hoàn-hảo mà bề trong còn nhiều điều khuyết-diếm : ngoài các vấn-đề khai-hóa và thương-mại kỹ-nghệ lại còn có vấn-đề « dân-tộc » ; nói-giống thì nhiều mà hiện - pháp không có ; nếu hoàng-tộc không khéo xử thì đó tức là cái họa tương-lai cho hoàng-tộc vậy !

Bát-lông

